

За підтримки:

Bundesministerium für
Ernährung, Landwirtschaft
und Verbraucherschutz

відповідно до рішення Бундестагу
Федеративної Республіки Німеччина

Німецько-український
агрополітичний діалог

Випуск № 2/2013

При Інституті економічних досліджень та політичних консультацій

ОГЛЯД АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ

Законопроект про внутрішню торгівлю: повторна спроба втру- чання у вільну ринкову економі- ку

Автор

Тарас Гагалюк
gagalyuk@apd-ukraine.de

Німецько-український агрополітичний діалог (APD)
при Інституті економічних досліджень та політич-
них консультацій (IER)

Рейтарська 8/5 А, 01030 Київ
Тел. +38044/ 2356327
info@apd-ukraine.de
www.apd-ukraine.de

Метою законопроекту «Про внутрішню торгівлю» (№ 9443) є захист продовольчих ринків від імпорту, зміцнення позиції малих підприємств з торгівлі по відношенню до великих торгових мереж, а також покращення економічних відносин між торговими мережами та постачальниками. Однак поточна редакція законопроекту містить норми, які порушують фундаментальні положення ринкової економіки, можуть завдати шкоди невеликим виробникам і підприємствам роздрібною торгівлі, призвести до монополізації харчової промисловості і, як наслідок, до підвищення споживчих цін. Таким чином, результати будуть протилежними до задекларованих.

22 січня 2013р. в Парламент України було внесено на розгляд новий законопроект «Про внутрішню торгівлю». Ця законодавча ініціатива Уряду (законопроект було внесено Кабінетом Міністрів України) передбачає прийняття ряду норм, спрямованих на захист внутрішнього ринку від імпорту, забезпечення конкурентоспроможності невеликих за розміром торговельних підприємств на протигагу торговельним мережам і вдосконалення розрахунків торговельних мереж із постачальниками. Винесення цих цілей на передній план було позитивно сприйнято зацікавленими сторонами, включаючи торговельні та агропродовольчі неурядові організації та об'єднання. Однак запропоновані інструменти для досягнення цілей були піддані нещадній критиці з боку цих же зацікавлених сторін.

Причина полягає у тому, що законопроект повторює спробу свого попередника – законопроекту «Про внутрішню торгівлю», датованого 2011 роком, – впровадити ряд норм, які по суті порушують принципи ринкової економіки. На невідповідності деяких із цих норм уже наголошувалося в [Консультативній роботі #36](#) Німецько-українського агрополітичного діалогу. Сьогодні ж занепокоєння викликають наступні норми законопроекту:

1. Супермаркети, гіпермаркети та інші магазини площею понад 300 м² (далі – торговельні мережі) повинні бути розташовані на відстані не менше 5 км від міст:

винесення торговельних мереж за межі міст негативно вплине не лише на самі торговельні мережі, чії витрати значно зростуть, але й на кінцевих споживачів у частині доступності певних продуктів харчування. Крім того, низька якість доріг часто спричиняє високі транспортні витрати, що може викликати подорожчання продуктів у віддалених районах. У поєднанні з регулюванням цін і націнок це може також призвести до ситуації, коли транспортування харчових продуктів від постачальницьких центрів до віддалених районів буде економічно не вигідним і, таким чином, зменшиться пропозиція певних продуктів харчування. Більше того, споживачі будуть змушені нести додаткові витрати, щоб дістатися до магазинів, що негативно позначиться на бідних верствах населення. Отже, погіршиться стан продовольчої безпеки.

2. Загальна націнка вздовж продовольчого ланцюжка (від виробника до підприємства роздрібною торгівлі) не повинна перевищувати 20% до кінця 2013р. та 15%, починаючи з 2014р.

Запропонований рівень націнки 15%, починаючи з 2014р., є досить низьким у порівнянні з іншими країнами. Наприклад, середньозважена націнка на продукти харчування в США складає 81% (Dillivan, 2012). Середні націнки в країнах-членах ЄС, за даними Європейського Парламенту, є наступними:

- В ланцюжку постачання молока і молочних продуктів націнки від виробника до споживача коливаються в діапазоні від 28% до 62% на рідке молоко, від 25% до 60% на сир і від 42% до 82% – на масло;
- В ланцюжку постачання м'яса і м'ясопродуктів націнки від виробника до споживача зазвичай мають ширший діапазон через велику кількість напівфабрикатів, які мають різну споживчу цінність. Націнки варіюють від 12% до 92% на свинину і від 7% до 74% на яловичину;
- В ланцюжках постачання фруктів та овочів діапазон націнок значно відрізняється в залежності від продукту та країни-члена ЄС. Націнки на фрукти (яблука і груші) перебувають у діапазоні від 26% до 74%, а на овочі – від 14% до 82%.

Контроль за націнками може призвести до значних структурних змін на початкових ланках постачальницького ланцюга, тобто серед виробників продуктів харчування та сільськогосподарської продукції. Виробники прагнуть компенсувати втрату прибутків шляхом переходу на виробництво більш рентабельної продукції чи зниження рівня якості продукції. Отже, під загрозою буде не лише продовольча безпека, а й безпечність продуктів харчування.

Однією з найголовніших проблем контролю за націнками є те, що малі та середні за розміром підприємства торгівлі (а також малі й середні постачальники) неспроможні працювати при низьких націнках і будуть змушені покинути ринок, що призведе до його монополізації великими торговельними підприємствами і, як наслідок, до підвищення споживчих цін та втрат споживачів. Обмеження націнки робить привабливим експорт продукції, що зумовлює зниження пропозиції на внутрішньому ринку. З огляду на запропоновані законопроектом обмеження імпорту, це знову ж таки призведе до зростання споживчих цін і викличе занепокоєння щодо продовольчої безпеки.

3. Торговельні мережі повинні гарантувати, що 80% їх асортименту складають продукти вітчизняного виробництва.

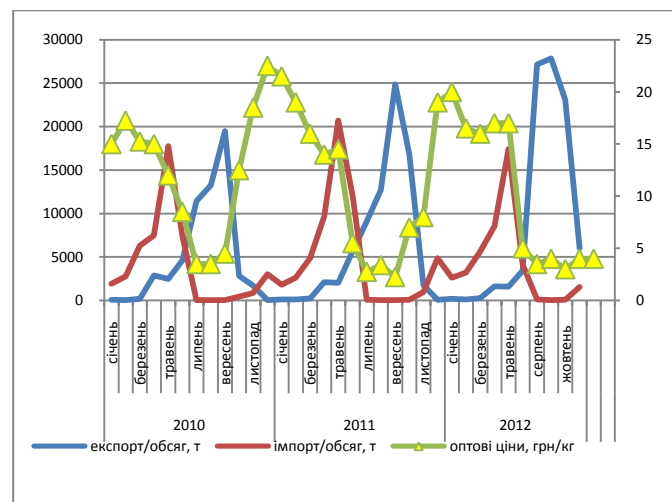
Перш за все, норма про регульовану частку імпортової продукції в торговельних мережах порушує специфічні умови 3-ї статті «Національний режим щодо внутрішнього оподаткування та регулювання» Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ) 1947 р.

Застосовувані умови 3-ї статті передбачають, що будь-які заходи не повинні вживатися до імпортованих продуктів для захисту внутрішнього виробництва (Ст. III.1). Ще однією вимогою є те, що імпортовані продукти не можуть отримувати менш сприятливий режим, ніж продукти внутрішнього виробництва, стосовно всіх правил внутрішньої торгівлі, транспортування, дистрибуції чи використання, і ці правила повинні бути узгоджені.

По-друге, імпорт відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки в галузях із високою сезонністю виробництва, скажімо, у молочному та овочевому секторах. Наприклад, на-

прикінці лютого українські тепличні томати приблизно у 1,5 рази дорожчі, ніж томати, імпортовані з Туреччини. На рис. 1 показано взаємозв'язок між імпортом і оптовими цінами внутрішнього ринку в Україні.

Рис. 1. Зовнішня торгівля томатами та оптові ціни на томати в Україні

Джерело: Держкомстат, оптовий ринок «Шувар»

4. Платежі торговельних мереж за поставлені товари постачальникам повинні здійснюватися максимум протягом 7 днів.

В ЄС розрахункові періоди коливаються в діапазоні від 14 до 60 днів у залежності від країни-члена та терміну придатності продукту. В Україні також мало б позитивний вплив чітке визначення, а також диференціація періодів платежу в залежності від терміну придатності різних продуктів, що дозволило б удосконалити середньострокове планування на всіх щаблях ланцюга постачання, а також забезпечити умови для розвитку малого і середнього бізнесу. У зв'язку з цим передостання редакція законопроекту «Про внутрішню торгівлю» пропонувала наступні періоди платежів:

- 10 робочих днів за товари з терміном придатності меншим, ніж 10 днів;
- 30 робочих днів за товари з терміном придатності 10-30 днів;
- 45 робочих днів за товари з терміном придатності більшим, ніж 30 днів.

Загалом цю ідею можна підтримати і рекомендувати для включення у поточну редакцію законопроекту. Проте у деяких специфічних ви-

падках інтереси торговельних мереж також повинні бути враховані. Для прикладу, період платежу за продукти з терміном придатності більшим, ніж сорок п'ять днів, може бути необмеженим, оскільки певні продукти, такі як макаронна продукція, можуть мати термін придатності навіть більшим за шість місяців.

У цілому можна сказати, що у даному законопроекті багато термінів, наприклад, "Центр міста", "Площа ринків» недостатньо визначені. Це дає простір для вільного тлумачення, корупції та судочинства, яка перешкоджатиме сталому розвитку продовольчого сектора та торгівлі відповідно до західноєвропейськими стандарти.

Висновки. Досвід економічно розвинутих країн свідчить про переваги ринкової економіки. Даний законопроект «Про внутрішню торгівлю» не сприятиме покращенню бізнес-клімату в Україні, тому що конкурентне середовище, яке спром-

жне забезпечити ефективну діяльність ринку, буде обмежене регулюванням і прямим втручанням у ринок з боку органів влади. Брак конкуренції призведе до погіршення економічних результатів.

Пряме втручання у планування секторів оптової і роздрібної торгівлі погіршить стан продовольчої безпеки та безпечності продуктів харчування в країні. Крок назад до планової економіки призведе до результатів, що є протилежними задекларованим. Натомість зросте бюрократія і корупція.

Поточна редакція законопроекту найбільш імовірно не досягне своїх цілей, і тому повинна бути змінена і всебічно допрацьована. Не надмірне регулювання, а конкуренція є ключем до більш ефективних ринків. Малий бізнес потрібно підтримувати через стимулюючі заходи.